

Circus cyaneus

Blå kärrhök

Fåglar

NE NA LC DD **NT** VU EN CR RE
Nära hotad (NT)
D1

Klass: Aves (fåglar), **Ordning:** Accipitriformes (hökfåglar), **Familj:** Accipitridae (hökartade rovfåglar), **Släkte:** *Circus* (kärrhökar), **Art:** *Circus cyaneus* - blå kärrhök (Linnaeus, 1766) **Synonymer:** *blåhök*, *Falco cyaneus* Linnaeus, 1766

Kännetecken

Storlek som en dryg kråka. Känns igen som kärrhök på långa vingar och lång stjärt samt att den ofta flyger på låg höjd med vingarna grunt V-ställda när den glidflyger. Hanen har en vit undersida och en blågrå ovasida (inklusive huvud), medan vingpetsarna är svarta. Honan och ungfågarna har en brun ovasida med en kontrasterande vit övergump, medan undersidan är beigevit/gulaktig med längsgående mörka streck på bröst och buk. Blå kärrhöken kan förväxlas med ängshöken, som dock bl.a. har betydligt slankare kropps- och vingform.

Utbredning och status

Artens utbredning och status i Sverige är ofullständigt känd. Häckar regelbundet och vissa år (beroende på smågnagarförekomsten) mer talrikt i norra Sverige, främst i Norr- och Västerbotten samt Lappland, men även i Ångermanland, Jämtland och Medelpad. Under 1980- och 1990-talet märktes en markant minskning av Norrbottens kustlandshäckande kärrhökar och även en minskning av beståndet i Norrbottens inland. Exempelvis rapporterades endast 15–20 häckningar/häckningsindikationer från Norrbottens län och lappmarker under hela 1990-talet. Antalet sydflyttande kärrhökar vid de standardiserade flyttfågelräkningarna i Falsterbo var 1973–1980 i medeltal 336, 1981–1990 303, 1991–2000 192 ex. och 2001–2009 257, dvs. efter en påtaglig minskning förefaller beståndet under de senaste 10 åren ha stabiliserat sig eller t.o.m. ökat något. Den svenska populationen är f.n. beräknad till cirka 800 (500–1100) par. I södra och mellersta Sverige var blå kärrhöken tidigare en regelbunden häckfågel i vassjöar och på mossar. Vid början av 1960-talet slogs emellertid denna förekomst ut. Arten återkom och häckade på Öland ett antal år på 1970-talet men försvann igen. Den senaste fasta förekomsten i Sydsverige fanns i Hornborgasjön, Västergötland, där sex par häckade 1989, åtta par 1990 och sex par 1991. Vid 1990-talets mitt försvann denna population i samband med sjöns restaurering. Blå kärrhöken har en fläckvis förekomst i Centraleuropa med tyngdpunkt i Frankrike (ca 10000 par). Det norsk-svensk-finska utbredningsområdet sammanhänger dock med den mer kontinuerliga utbredningen österut genom Ryssland till Kamchatka och Sachalin. Den europeiska populationen beräknas uppgå till minst 32000 par, varav minst 20000 par i Ryssland. Arten minskade med 30 % i Finland 1990–2000 (1500–3500 par) och den minskade även i Estland, Lettland och Polen under samma tidsperiod.

Ekologi

Förutsatt att födotillgången är god kan blå kärrhöken häcka framgångsrikt i öppen mark av sinsemellan mycket olika karaktär. Boet byggs alltid på marken i lågvuxen, tät vegetation; på myrar, hyggen, i kraftledningsgator, kärr eller på hedar men även i vassjöar samt i unga barrskogsplanteringar, i vide- eller björksnår eller t.o.m. i sädesfält. Läger en kull om 3–6 (7) ägg, normalt i mitten eller senare delen av maj. Äggen ruvas 29–31 dygn. Hanen föder honan och ungarna till åtminstone 10 dygns ålder varefter även honan jagar. Ungarna är flygfärdiga vid 35–40 dygns ålder. Polygyni förekommer. Födan utgörs av smågnagare och fåglar. Vid Hornborgasjön har konstaterats att hanarna är specialister på att fånga småfåglar. Flyttar till Västeuropa i slutet av augusti-oktober, åter i slutet av mars-april. Under hösten berörs landet av flyttande blåhökar från öster via Ålands hav. Enstaka fåglar övervintrar årligen i Göta- och Svealand.

Hot

Förvånansvärt lite är känt om blåhökens situation i Norrland. Det står emellertid helt klart att det norrländska beståndet har minskat betydligt sedan mitten av 1980-talet, troligen huvudsakligen beroende på den förändrade rytmen och amplituden i reproduktionen hos smågnagarna i kust- och skogslandet och hos fjällämmeln i fjälltrakterna. Lokalt kan blå kärrhöken även i viss mån ha påverkats negativt vid exploatering av myrar och mossar. Det i stort sett totala försvinnandet från Syd- och Mellansverige under 1960-talet faller väl in i tiden för kvicksilverkatastrofen som drabbade en mängd fågelarter knutna till jordbrukslandskapet. Blå kärrhöken har dock, i motsats till ett flertal andra drabbade arter, inte återhämtat sina positioner i södra Sverige trots en förbättrad biocidsituation. Orsaken till blå kärrhökens uteblivna återetablering i södra Sverige är okänd. Möjligen kan de ändrade brukningsmetoderna och miljöförhållandena i jordbrukslandskapet under de senaste 35 åren ha varit av en viss betydelse (minskad bytestillgång och/eller mer svåråtkomliga byten p.g.a. minskat bete, mer storskaligt och mer rationellt skött jordbruk). Konkurrens med brun kärrhök kan vara en annan bidragande orsak.

Åtgärder

Kunskaperna om artens populationsstorlek, utbredning och eventuella hot är ofullständigt kända från Norrland. Det bedöms därför vara angeläget att större inventeringsinsatser och viss forskning rörande blå kärrhökens ekologi startas i denna landsdel. Forskning avseende orsaken till smågnagarnas starkt reducerade populationstoppar bör prioriteras i detta sammanhang. I Västeuropa sker en viss illegal avskjutning vars omfattning är okänd. All illegal jakt utomlands måste stoppas, bl.a. genom internationella påtryckningar.

Övrigt

Utländska namn – NO: Myrhauk, DK: Blå kærhøg, FI: Sinisuohaukka, GB: Hen Harrier. Blå kärrhök är förtecknad i bilaga 1 i EU:s fågeldirektiv (rådets direktiv 79/409/EEG) och ingår i Natura 2000. Den är även förtecknad i Bernkonventionen bilaga II (strikt skyddade djurarter), Bonnkonventionen bilaga II (flyttande arter) samt CITES bilaga A. Blå kärrhök är fredad enligt jaktförordningen (1987:905) och tillhör Statens Vilt enligt 33 § jaktförordningen.

Naturvård

Konventioner: Fågeldirektivet, Bernkonventionens bilaga II, Bonnkonventionens bilaga II, CITES bilaga A, Typisk art i 7310 Aapamyrar (Alpin region (ALP) och Boreal region (BOR)), Typisk art i 7110 Högmossar (Boreal region (BOR)), Typisk art i 7120 Skadade högmossar (Boreal region (BOR))
Fridlysning: Fridlyst enl. 4 § Artskyddsförordningen. Räknas även som vilt, vilket betyder att den är fredad men kan vara jaktbar enligt jaktförordningen eller jaktlagen.

Litteratur

- Andreasen, N. 1985. Engen, rovfuglen og mennesket. *Fugle* 5: 8–9.
- BirdLife International 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Cramp, S., m.fl. (red.) 1980. *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa; The Birds of the Western Palearctic*. Vol 2. London.
- Curry-Lindahl, K. (red.) 1959. *Våra fåglar i Norden*. Band 1. Stockholm.
- Glutz von Blotzheim, U.N., Bauer, K.M. & Bezzel, E. (red.) 1971. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 4. Frankfurt am Main. Haftorn, S. 1971. Norges fugler. Oslo.
- Hagemeyer, E.J.M. & Blair, M.J. (red.) 1997. *The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance*. T. & A.D. Poyser, London.
- Hemmingsson, E. 1984. Blå kärrhöken i Medelpad. *Fåglar i Medelpad* 7: 46–47.
- Nilsson, S.G. 1981. De svenska rovfågelbeståndens storlek. *Vår Fågelvärld* 40: 249–262.
- Tucker, G.M. & Heath, M.F. 1994. *Birds in Europe: their conservation status*. Cambridge, U.K.: BirdLife International (BirdLife Conservation Series no. 3).
- Watson, D. 1977. *The Hen Harrier*. Berkhamsted.

Författare

Martin Tjernberg 1987. Rev. Bengt Pettersson, Ove Stefansson 1994, Martin Tjernberg & Ove Stefansson 2001, Martin Tjernberg 2005, 2010. © ArtDatabanken, SLU 2010.